

Könyvtári rendszerek PC környezetben

Hunyadiné Naszádos Edit
Tolnai György

A mikroszámítógép használata a könyvtári folyamatban

A számítógép könyvtári célú alkalmazása már évtizedekben mérhető. A kezdeti fejlesztések nagy számítógépekre történtek. Az elmúlt hat-nyolc év hozott olyan technikai fejlődést, amely a számítógépek alkalmazását a korábnál sokkal szélesebb körben tette lehetővé. Az olcsó személyi számítógépek betörték az élet szinte minden területére, megjelentek a könyvtárakban is.

A könyvtári munkafolyamat gépesítése soha nem tartozott az egyszerű feladatok közé. A könyvtári program adattartalmát, karakterkészletét tekintve bonyolult számítógépes rendszert igényel, mely jellegzetesen változó hosszúságú adatmezőkkel, rugalmas, változó adatszerkezettel közelíthető meg. A könyvtári katalógusok, a tájékoztató intézmények adatai nagy adatmennyiségekkel dolgoznak. A nagy mennyiségű adat kezelése, közreadása gyors gépet, nagy tárolókapacitást és hatékony számítógépes hálózatot feltételez.

A mikroszámítógépek megjelenése új lehetőségeket teremtett a számítógép használatában szinte minden területen. A számítógépek fejlődése éppen azon mérhető, hogy a korábban csak drágán és körülményesen üzemeltethető, nagy gépeken megközelíthető megoldások, ma reálisan megvalósíthatók, sokkal kisebb költségekkel, egyszerűen felépíthető, könnyen hozzáférhető kisméretű számítógépekkel. Szakmai körökben újra meg újra vita folyik arról, hogy milyen gépi és hálózati környezet kell az ilyen jellegű feladatok megoldásához. A mikrogépek fő előnye, hogy viszonylag olcsón beszerezhető bárki számára.

A mikrogépek az egyre nagyobb teljesítmény és a hálózatos üzemmód irányába fejlődnek. Eleinte az egyfelhasználós, helyi alkalmazások jellemezték a tipikus PC felhasználást. A személyi számítógépek fejlődése azonban nem állt meg az elszigetelt munkahelyeknél. A hazai alkalmazásokban is jól követhető, hogy a gépek használói egyre inkább a hálózatos felhasználást igénylik. Ilyenkor az asztali gép helyi hálózat munkaalomásává válik, mely nagy erőforrással, nagy háttértárolóval rendelkező közös rendszerhez kapcsolódik.

A mikrogépek teljesítménye is rohamosan fejlődött az elmúlt években. Ma már nem ritkaság a több processzoros hálózati szerver, mely giga-

byte nagyságú háttértárolót kezel, és természetesen módon kapcsolódik a távoli adattárakhoz is.

A PC gépek nemcsak a hardver területén futottak be ilyen óriási karriert. A milliós eladási példányszámoknak köszönhetően a programoknak soha nem látott gazdagsága jelent meg a piacon. A nagyszorozatú programok olyan kényelmet és elegáns megoldásokat kínálnak ma már, melyek a korábbi korszakokban elképzelhetetlenek voltak.*

A könyvtári programok – bár elterjedtségük nem hasonlítható a PC világban megszokott nagy szoftverekéhez – ugyancsak kiléptek a korábbi években megszokott zárt világukból. A nagyszámítógépek drága és általában egyedi kivitelezésű rendszerei mellett, nyugaton egymás után jelentek meg integrált könyvtári programcsomagok a ma középgépkategóriának nevezett géptípusokra. Hazánkban ezek a programok pár éve még jórészt ismeretlenek voltak. Az elmúlt évben ezen a téren nagy áttörés történt. A COCOM korlátozások megszűntével, az egyetemeken megnövekedett fejlesztési lehetőségeinek is köszönhetően, ma már több ilyen jellegű program fut versenyt a hazai piacon. Néhány nagyobb beszerzés is megtörtént, és megkezdődött a gyakorlati alkalmazás is.²

Magyarországon is alkalmazható, illetve bevezetett könyvtári programok áttekintésére már többször történt próbálkozás³, de az azóta eltelt idő miatt a leggondosabban összeállított elemzések felett is eljárt az idő. A KSZTB működésének egy éve alatt sokszor adott ismertetést egy-egy terület gépesítési lehetőségeiről. A megyei és városi könyvtárak közös beruházási, fejlesztési döntéséhez 1991. év végén adott áttekintést az akkori lehetőségekről a Könyvtári Egyesülés számára.

Ebben a tanulmányban a személyi számítógép kategóriában található összetettebb funkciójú, kis jóakarattal integrált könyvtári rendszereknek nevezhető programokról és egy-egy tipikusan számítógéphasználatot kívánó feladatot megoldó programról adunk rövid összefoglalót.

* A tanulmány a Könyvtárak Számítógépesítési Tanácsadó Bizottságának (KSZTB) munkája. Kapcsolódik KOKAS Károly: Új, integrált könyvtári rendszerek a hazai piacon c., a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatásban* megjelent cikkhez¹. Az értékelésben és az adatok összeállításában részt vettek a KSZTB munkatársai (Nagy László, Molnár Imre, illetve külső szakértők: Ládi László, Fejős László és Csabai Károly).

Nehéz meghúzni a határt, hiszen egyre több program jelenik meg a piacon, melyek valójában nagyobb gépekre készültek, s onnét kerülnek át a PC világába. A két gépkategória egymáshoz közelít, amit jól érzékeltet, hogy néhány nagy szoftvernek megvan már a PC-s változata is (pl. TINLIB). A PC világ könyvtári programjai más kategóriát képviselnek, elkülönített bemutatásuk indokolt. A könyvtári programok – figyelembe véve árukat és erőforrás igényüket – a két gépcsaládra mindenképpen két elkülönülő kategóriát jelentenek. Az egyszerűség kedvéért mondhatjuk, hogy a középkategória programjai az 1 millió Ft feletti (4-8 millió Ft a tipikus) árkategóriába esnek, míg az alábbiakban részletezett PC kategóriájú integrált könyvtári programok az 1 millió Ft alatti (3-500 ezer Ft-os) sávban helyezhetők el. Bevettük az összehasonlításba a már két éve bemutatott, Magyarországon még nem bevezetett MIKROMARC programot, mint nyugaton ebben a kategóriában sikeresen futó rendszert. Ezzel szeretnénk érzékeltetni a hazai piacon futó, jórészt saját fejlesztésű könyvtári programok külföldi megfelelőjét.

A középkategóriájú gépek integrált könyvtári programcsomagjainak (ALEPH, TINLIB, CARLYLE, TECHLIB, VTLS) áttekintését adja a KSZTB által közreadott tanulmány a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás* ezévi összevont számában.¹ Így tehát ez a két anyag együtt adja meg a teljes áttekintést a mai helyzetről.

A PC-n működő könyvtári programok áttekintése

Az elmúlt néhány évben több hazai eredmény született a személyi számítógépek könyvtári alkalmazásában. Az elkészült programok javarészt hazai fejlesztésűek, bár a komolyabb megoldások kevés kivétellel külföldön készült alapszoftverre épülnek.

A hazai könyvtári gyakorlatban elterjedt PC programokat az alábbi nagyobb csoportokba sorolhatjuk:

1. Micro-ISIS programon alapuló fejlesztések

A hazai gyakorlatban legelterjedtebb program ma is az UNESCO által kifejlesztett és in-

gyen terjesztett Mico-ISIS programcsomag, mely a korábban készült nagygépes ISIS program kisgépes változata. A Micro-ISIS sikerét az árán túl jó minőségének, máig is használható korrekt megoldásainak és annak is köszönhető, hogy megjelenésének idején nem volt más hasonló kategóriájú program az országban.

A program közreadásával több cég is foglalkozott. Elkészült a magyar nyelvű kézikönyv, használatának oktatására több tanfolyamot is szerveztek. A felhasználói igényekhez alakítható jól paramétrezhető program hazai alkalmazóinak száma meghaladja a százat.

A Micro-ISIS programra több olyan alkalmazás is született, amely szélesebb felhasználói kör számára készült. Ilyen egyszerűbb alkalmazás:

- HUN, (Horváth Ádám, (OSZK)) mindenféle dokumentumtípus leírására és az érvényes hazai könyvtári szabványoknak megfelelő megjelenítésére; az egyes tételek bibliográfiai füzetekbe szervezésére, permutált és ETO-indexek készítésére
- IKB, (OSZK Gyarapító és feldolgozó főosztály) időszaki kiadványok bibliográfiai feldolgozására, jegyzékek, bibliográfiák, katalógustételek előállítására
- KATAL, (OSZK) könyvek magyar és nemzetközi szabványoknak megfelelő bibliográfiai tételeinek elkészítésére és katalóguscédula nyomtatására
- MANCI, (OSZK KMK Könyvtártudományi Szakkönyvtár) folyóiratok analitikus feltárására tezauruszhasználat támogatásával, stb.

---

2. Micro-ISIS köré épülő rendszerek

A Micro-ISIS az alapja olyan professzionális megoldásoknak is, amelyek a Micro-ISIS program mellett Clipper, Pascal, stb. programnyelveken írt programokkal válnak integrált programcsomaggá:

- DrLib integrált programcsomag, mely a gyarapítás, katalogizálás, SDI-szolgáltatás, kölcsönzés és a bibliográfiai kiadványok szerkesztése funkciókat támogatja. A programot a VIXEN Kft fejlesztette és forgalmazza.
- PCLIB, integrált programcsomag, mely a gyarapítás, katalogizálás, kölcsönzés, SDI-szolgáltatás, folyóirat-nyilvántartás funkcióit teszi lehetővé. A programot a TELEINFOTÉ-

KA Kft (korábban az MTA SZTAKI Kutatás Fejlesztés Laboratóriuma) fejlesztette ki és forgalmazza.

A Micro-ISIS-re alapozva készült a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára számára a HungALIS programcsomag is VAX gépre.

---

3. Külföldi programok integrált könyvtári célra

A Micro-ISIS alkalmazásokon kívül itthon ismert, eredeti külföldi, PC-n működő integrált programcsomag kevés van:

- IBAS IV-BIBLIO a német nyelvterületen alkalmazott MAB szabvány szerinti dokumentumfeltárára épült integrált könyvtári program, melyet az osztrák SBT cég forgalmaz. A hazai adaptálást az Országos Idegennyelvű Könyvtár végezte, hazai alkalmazása itt található. Jelenlegi funkciói: gyarapítás, katalogizálás, folyóiratkezelés, kölcsönzés.
- MIKROMARC a norvég Norsk System Utvinkling AS cég által kifejlesztett és külföldön mintegy 400 alkalmazásban használatos programcsomag, mely a gyarapítás, katalogizálás, az online keresés és kölcsönzés funkciókra készült. Hazai bevezetése nincs.

---

4. Hazai fejlesztésű könyvtári programok

A külföldi alapokra és általában az ISO 2709 szabványra épülő rendszerek mellett, eredeti hazai fejlesztésű programok is vannak:

- SZIRÉN a legújabban megjelent programcsomag, mely gyarapítási, leltározási, katalogizálási, online keresési, kölcsönzési funkciókkal rendelkezik, könyv és folyóiratfeldolgozást támogat. A programot Mohai Lajos fejlesztette és forgalmazza.
- TEXTAR a katalogizálási, az online keresési és a kiadványszerkesztési, illetve katalóguscédula-készítési funkciókat támogatja. A programot az INFOKER Kiszövetkezet készíti és forgalmazza. A megyei és a városi könyvtárak körében elterjedt program integrált könyvtári szoftverre fejlesztése (TEXT-LIB) is készül.

5. Hazai fejlesztésű egyedi programok

A könyvtári munkafolyamat egyes részfeladataira több program is készült. Ezek jelentőségét az adja meg, hogy segítik a számítástechnika bevezetését a könyvtári munkában. Nem szabad lebecsülni a gépesítéssel járó nehézségeket, mindenekelőtt a pszichikai tényezőket. Néhány munkafolyamat gépesítése jelentős segítséget adhat egy kisebb könyvtár munkájában, egyúttal megteremti a későbbi továbblépés lehetőségét. Ilyen programok:

- KARDEX folyóirat-nyilvántartási és kölcsönzési rendszer. Adatfeltöltése történhet az IKB (Időszaki Kiadványok Bibliográfiája) és az NPA (Nemzeti Periodika Adatbázis) alapján. (A PCLIB-bel együtt forgalmazzák.)
- KTRKS kölcsönzési rendszer vonalkóddal kiegészítve, lehetővé teszi a különböző dokumentumok kölcsönzését, az előjegyzéseket és a kötetzeti nyilvántartások kezelését, valamint a kölcsönzési statisztikák elkészítését. A Békéscsabán készült programot a Könyvtári Egyesülés forgalmazza.
- Leltári nyilvántartó és ellenőrző rendszer, amelynek sokrétű visszakeresési és állományösszetétel elemző szolgáltatása figyelemre méltó. Kapcsolata van a vonalkódos kölcsönző rendszerrel (KTRKS). Forgalmazza a debreceni ÉGSZI TISZA.
- PERIODIKA folyóirat-nyilvántartó rendszer kurrens és kötött periodikák nyilvántartására a hagyományos kardex helyett. Forgalmazza a salgótarjáni Balassi Bálint Megyei Könyvtár.

Az integrált könyvtári programok értékelési szempontjai

A vizsgált programok köre

Az alábbiakban az integrált funkciójú programokkal foglalkozunk bővebben. Ez a csoport önmagában is gyorsan bővül. Szinte félévenként számíthatunk egy-egy újabb program megjelenésére.

Nem tartozik szigorúan ebbe a körbe a Micro-ISIS program, de az elemzésbe bevettük, mi-

vel alapvető a szerepe a mikrogépes rendszerek között. A TEXTAR program sem tartozik ide, szerepeltetését azonban továbbfejlesztése indokolja.

Nem foglalkozunk a jellegzetesen nagyobb gépekre készült rendszerekkel sem, még ha létezik is már PC-s változata. Az 1 millió Ft-os értékhatár jól elválasztja ettől a csoporttól a valódi PC-s programokat.

A könyvtár gépesítése a könyvtárban felmerülő munkafolyamatok közös megoldását, egyetlen integrált rendszerbe illesztését tételezi fel. Az integrált rendszer fogalmát és gépi megvalósításait a középkategóriájú gépeken ismerteti *Kokas Károly* a TMT-ben¹. A szerteágazó munkaterületek és funkciók lényegében két területre bonthatók: a könyvtár beszerzési és feldolgozási tennivalóihoz kapcsolódó, illetve az olvasók kiszolgálásához kapcsolódó tevékenységekre. A két csoporton belül a gépesíthető könyvtári munkát általában öt nagyobb csoport alkotja: a szerzeményezés, a katalogizálás, a folyóiratkezelés, a számítógépes online katalógus (OPAC) és a kölcsönzés.

A PC-n működő integrált programok természetesen csak részben elégítik ki a felsorolt szempontokat. Mivel legtöbbször nem egységes tervezés alapján készült valamennyi funkcióra, ezért azok megvalósítása is eltérő színvonalú.

Főbb értékelési szempontok

Ha a hazai piacon elérhető programokat vesszük szemügyre, látható, hogy nagyon eltérnek egymástól. Más funkciókkal rendelkeznek, más szabványosítottsági szinten közelítették meg a feladatot stb. Az összehasonlításban több, alapvetően eltérő szempontot is figyelembe kell vennünk. A programok bevezethetősége, kényelme, dokumentáltsága éppolyan fontos, mint azok a technikai szempontok, amelyek sajnos még ma is gyakran megkeserítik a nem egészen kiforrott számítógépes megoldásokkal induló alkalmazók életét. A program magyarul kell működjön: kezelnie kell a teljes magyar karakterkészletet, a magyar rendezés szabályai szerint kell rendeznie a kulcsokat és kiadványszerkesztés esetén a bibliográfiai tételeket, üzenetei, képernyői magyarul jelentkezzenek. Alapvetően fontos a más rendszerekhez való kapcsolódás lehe-

tősége, amely esetünkben a bibliográfiai csereformátum fogadását és kibocsátását jelenti.

A részletes elemzés szinte áttekinthetetlenül bonyolult összehasonlító táblázatot eredményezett. Célszerűbbnek láttuk ennek egy ésszerűen csoportosított, összevont változatát közreadni, amely néhány főbb csoportba vonja össze a sokféle szempontot. Az így kialakított szempontok szerint végeztük el az értékelést, melyet *táblázatban* foglaltunk össze.

A táblázatos összefoglaló mellékleteként közreadjuk a programok ismertetését is. A fontosabb adatok formalizálásán túl nem törekedtünk arra, hogy az egyes rendszerek eltérő jellemzését közös nevezőre hozzuk. Úgy gondoltuk, hogy az eltérő adottságokat jól érzékeltetik a forgalmazók és az alkalmazók szövegeinek alapján összeállított ismertetők. A további információk beszerzési forrását mindig megadtuk.

Az értékelés főbb csoportjai:

a.) *A felhasználók száma* érzékelteti a program elterjedtségét. Itt persze figyelembe kell venni, ha a program nagyon új, és ezért nincs széles körű alkalmazása. Bevettünk az összehasonlításba egy nálunk még be nem vezetett külföldi változatot is, mely ennek a PC kategóriának külföldön jól bevált, jellegzetes típusa.

b.) *Az általános igények* közé soroltuk a szabványosságot, a flexibilitást, a paramétereizhetőséget. Nagyon fontos szempont itt a hálózatban működtethetőség is, mivel a feladat jellege eleve hálózatos rendszert kíván. A használat kényelme, kiforrottsága erősen összefügg az adatbevitel támogatottságával.

- legyenek a szoftvernek könnyen áttekinthető, a szituációhoz alkalmazkodó HELP-jei;
- támogassa a szervizműveleteket (rendszergazda jogosultságok elkülönítése, adatvédelem, belső mentés lehetősége);
- támogassa a feldolgozást, azaz
  - ▶ segítsen a behasonlításnál,
  - ▶ segítse az adatbevitelt másolással, szkeletonokkal, authority támogatással, tezaurusszal,
  - ▶ legyen az adatszerkezet olyan, hogy a komplett bibliográfiai leírást tükröztesse,
  - ▶ legyen alkalmas az ETO-s, tárgyszavas tartalmi feltárára,
  - ▶ különböztessen meg dokumentumtípusokat.

c.) Értékelendő az is, hogy a program mennyire *magyarított*. Ennek a kérdésnek sok

összetevője van. Ha külföldi eredetű szoftver magyarított változatáról van szó, meg kell néznünk, hogy a képernyőszövegeken és a dokumentáción túl magyarul beszélnek-e a HELP-képek, magyarul vannak-e a hibaüzenetek. Legjobb megoldás a többnyelvű változat, melyben egyszerűen lehet végrehajtani a nyelvváltást (lásd a régi jó ISIS rendszert);

Ha hazai programról van szó, akkor is van mit megvizsgálni. Abban az esetben, ha a program igényes kiadványszerkesztési funkcióval bír, a magyar rendezési szabályoknak, a kis- és nagybetű sorrendnek lesz jelentős szerepe. A speciális magyar ékezetes karakterek miatt, a nehézségek ezen a területen csak különleges megoldásokkal oldhatók fel:

- ▶ Egyfelől megengedhetetlen, hogy a szoftver megváltoztassa a felhasználó által megszokott képernyőkaraktereket.
- ▶ Másfelől az sem elegendő, ha egy könyvtári rendszer egyszerűen „átengedi magán” a felhasználó karakterkiosztását anélkül, hogy valami úton-módon tudomást szerezne róla. Egy könyvtári programnak kis- és nagybetű váltásakor, rendezéskor pontosan tudnia kell, hogy egy ASCII 160-nak (kis á) a nagy párja ASCII 143 (nagy Á), súlya pedig (ASCII) 65 (nagy A). Ilyen programoknál a megoldás egy kis/nagy váltótábla és súlytábla használata.

Ne feledkezzünk meg arról, hogy azoknál a programoknál, amelyek bibliográfiákat, kiadványokat és indexeket nem készítenek, mellőzhetik a rendezési kérdéseket, mert ezek a bonyodalmak kisebb súllyal esnek latba.

d.) *A szolgáltatások* számbavétele az egyik legfontosabb megítélési és osztályozási szempont. Itt a fentebb említett öt fő funkción kívül számbavettük még a speciális outputok előállítását (bibliográfiák, katalóguscédulák, illetve SDI-szolgáltatást).

e.) *Az ár, a beszerzési költség* szintén fontos tényező. Célszerű figyelembe venni a nyugati gépésítési gyakorlatra jellemző hüvelykujj-szabályt, hogy a számítógépes beruházásokban a hardver-szoftver arány inkább az utóbbi irányába tolódik el. A hardver ára közepes hálózati alkalmazásnál 3-4 munkahellyel, szerverrel és a hálózatkiépítés költségeivel számítva az 1 millió forintot ár tipikusnak mondható. Egy több funkciójú könyvtári szoftver reális ára a kiforrott alkalmazá-

sok tapasztalatai szerint ennek az összegnek a fele/harmada körül reális lehet.

f.) A más adatbázishoz való hozzáférés szempontját is felvettük a táblázatba. Igaz ugyan, hogy ez a szempont ma jószérővel nem értékelhető, mivel még nincsenek meg az általános célú szolgáltatások.

g.) Az adatok átadására, fogadására a bibliográfiai adatokat közreadó floppy-szolgáltatósokra már történtek kezdeményezések (FSZEK adatok a TEXTAR-hoz), a közeljövőben megjelenik a Könyvtárellátó ingyenesnek ígért *Új könyvek* rendelési floppyja, az OSZK is ígéri floppy formában a kurrens könyvek kiadását 1993 elejére.

Az adatok fogadása a programok oldaláról az ISO 2709 formátum szerinti import funkciót igényli.

h.) Figyelembe kell vennünk azt is, hogy van-e a rendszer továbbfejlesztésével foglalkozó csoport, ahol elkészítik a szükséges konverziókat.

i.) Az oktatás szerepét sem lenne helyes lebecsülni. Komolyabb fejlesztő cég tudja is, hogy enélkül a terméke sokkal kevésbé számíthat sikerre. Van, ahol a vételárba már eleve beszámítják az alapképzést is (IBAS, illetve külföldön a MikroMARC).

A túloldali táblázatban az alkalmazási terület szerinti sorok inkább már a felhasználhatóságra vonatkoznak és értékelik a programokat. A kis, közepes és nagykönyvtár felosztás együtt fut a szakterület szerinti szétválasztással is. Ennek megfelelően az elemzett programok között jó eséllyel találja meg minden könyvtár a maga számára előnyös változatot.

Rövid számvetés az eredménnyel

Sokan vélik úgy, hogy a viszonylag széles választék ellenére, nem áll ma sem rendelkezésre igazán jó, minden szempontot kielégítő megoldás. Figyelembe véve a magyar specialitásokat (karakter, rendezés, az átvehető adatbázisok hiánya stb.) nem csodálkozhatunk ezen. Említettük már, hogy a könyvtárgépesítésben a PC területen még nem jelent meg olyan általánosságban kidolgozott tömegszoftver, amilyenek más területeken olyan látványos sikereket érnek el.

A rendelkezésre álló választékot azonban nem lenne helyes lebecsülni. Egy-egy jól körülhatárolt területen már ma is elmondható, hogy több sikeres alkalmazás működik. A gépesítés nem jár már akkora kockázattal, mint régebben. Ne feledkezzünk persze meg arról, hogy a gépesítés önmagában nem old meg semmit. Segítségével is az addigi feladatokat kell megoldani. A gépesítés csak ott hozhat eredményt, ahol rendezett, összehangolt munkára építjük rá az új technológiát.

Néhány tanács a hardverrel kapcsolatban

Ebben a tanulmányban számítógépes programokat vizsgáltunk. A programoknál mindig ismernünk kell azok erőforrásigényét, számba kell vennünk magát az igényelt gépi környezetet is. Ennek legfontosabb elemei:

- a géppel szemben támasztott követelmények (típus, processzor)
- memóriaigény
- a háttértároló mérete
- a nyomtató típusa.

Tudni kell azt is, hogy a rendszer milyen operációs rendszer alatt, milyen hálózati szoftver közreműködésével fut.

Mire ügyeljünk a gép kiválasztásánál?

A számítógép vásárlását meg kell előzni a tervezésnek, amelynek során végig kell gondolni, hogy mit akarunk csinálni a számítógéppel. Milyen munkafolyamatoknál van szükség a számítógép segítségére, milyen adatokból, mit akarunk kapni, mit akarunk szolgáltatni, milyen rendszerességgel stb. Ezek után tudjuk eldönteni, hogy hány számítógépre, nyomtatóra, esetleg helyi hálózatra van szükség. Természetesen célszerű szakértővel (vagy a hardvert forgalmazó számítástechnikai céggel, vagy a könyvtári szoftvereket, munkafolyamatokat jól ismerő szakemberrel) megbeszélni.

Könyvtári szoftverek futtatására ma már a leginkább javasolt a 386-os központi egységű számítógép. (Ezek ára ma már nem olyan elérhetetlen, mint pár évvel ezelőtt volt.) A gép memóriája minél nagyobb legyen (minimálisan 2-4 MB),

FUNKCIÓK	MIKROISIS 2.3/3.0	PCLIB	DrLIB	TEXTAR	IBAS	MIKROMARC	SZIRÉN
0. A HASZNÁLÓK SZÁMA	~300	~5	~7	~150	1	-	~4
1. ÁLTALÁNOS IGÉNYEK							
ISO 2709	+	+	+	-	-	+	-
Hálózatosság	(3.0)+	+	+	-	+	+	+
Paramétreizhetőség	+	+	+	+	+	+	-
Kényelem	közepes	közepes	jó	jó	jó	jó	jó
Dokumentáció	+	+	+	+	+	+	-
2. MAGYAR							
Kép, help, üzenet	+	+	+	+	-	+	+
CWI kódkészlet	+	+	+	+	-	+	+
Nyelvváltás	+	+	+	-	-	+	-
3. SZOLGÁLTATÁSOK							
Adatbevitel-támogatás	közepes	közepes	jó	jó	jó	jó	jó
Szakozás-támogatás	közepes	közepes	közepes	jó	közepes	?	?
Authority	-	-	-	+	+	?	-
Online katalógus	közepes	közepes	közepes	jó	közepes	jó	közepes
Cédulaelállítás	félaut.	félaut.	kiváló	félaut.	félaut.	jó	+
Keresés	sokrétű	sokrétű	sokrétű	kényelmes	közepes	jó	jó
Bibliográfiakészítés	korlátoz.	korlátoz.	kiváló	korlátoz.	korlátoz.	jó	-
SDI	-	-	+	+	-	+	-
Kardex	(+)	+	-	-	+	?	+
Állományellenőrzés	-	+	-	-	+	?	-
4. ALKALMAZÁSI TERÜLET							
Kis könyvtár	+	-	+	+	-	+	+
Közepes könyvtár	+	+	+	+	+	+	-
Nagy könyvtár	+	+	+	+	+	+	-
Közművelődési könyvtár	+	+	+	+	+	+	-
Ált. iskolai könyvtár	+	-	-	+	-	+	+
Felsőoktatási könyvtár	+	+	+	+	+	+	+
Szakkönyvtár	+	+	+	+	+	+	-
5. ÁR							
Adatbázis SW(eFt)	-			-	400		
Alkalmazás (eFt)	25-50	150	modul ár	200	~200	~200	32
Megyei kv.kedvezm.(eFt)				50			
6. HOZZÁFÉRHETŐ ADATBÁZIS							
Ált.célú (hazai könyv)	-	-	-	-	-	-	-
(FSZEK)	-	-	-	+	-	-	-
Spec.(pl.szakirod,cikk)	-	-	+	-	-	-	-
7. OKTATÁS	+	+	+	+	-	-	-
8. TOVÁBBFEJLESZTÉS	+	-	+	TEXTLIB	+	+	+

Jelmagyarázat: + rendelkezik a megadott minősítéssel
 - nem rendelkezik a megadott minősítéssel

hiszen a program annál gyorsabban dolgozik, minél nagyobb a memória.

Szükség van nagy kapacitású tárolóra, hiszen méretük miatt a könyvtári állományok sok tároló helyet igényelnek. Minimálisan 80 MB legyen, de ha pénzünk engedi, kétszer ekkorát is vehetünk. A winchester bővíthető, később még egyet építhetünk be, vagy később nagyobbra cserélhetjük. Ma már léteznek külső, sőt cserélhető winchesterek is.

Ez a tároló méret kis és közepes könyvtárak (100-200 ezer állománynagyságig) esetében igaz. A gyakorlat szerint 1 tétel 1 kbyte, tehát 100 ezres állomány körülbelül 100 Mbyte helyet foglal el a tárolón, ezen kívül azonban a számítógéppel végzett munkához még munkaterületre is szükség van.

Monokróm vagy színes monitor között választhatunk. A szemet jobban kíméli a monokróm monitor, ami az egész napos könyvtári munkánál nem elhanyagolható szempont. Ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy a legtöbb szoftver a színekkel operálva kényelmesebbé teszi a felhasználó számára a szoftver használatát azáltal, hogy felhívja a figyelmet bizonyos műveletek elvégzésére.

Legyen igényünk a magyar ékezetes betűk megjelenítésére a képernyőn. Korábban ezt hardver eszközzel (EPROM beépítés) vagy szoftverrel oldhattuk meg, ma az EGA vagy VGA monitor és szoftver használata teljes körű megoldást biztosít.

Sokféle nyomtató közül válogathatunk. Ha pénzünk kevés és nem tervezünk sok példányban kiadandó komoly kiadványokat, akkor nem szükséges a lézerprinter beszerzése (fenntartása elég költséges). Található a piacon már igen kedvező áron szép írásképpel rendelkező (24 tűs vagy tintasugaras) nyomtató. Szükséges, hogy a magyar ékezetes betűket teljes körűen meg tudjuk jeleníteni a nyomtatón. A nyomtatókhoz és a különböző, nem könyvtári programokhoz szintén forgalmaznak az egyes nyomtató-típusokra letölthető karakterkészletet. Fontos, hogy a könyvtári szoftverek és az egyéb programok azonos módon kezeljék az ékezetes betűket.

Ha több gépünk van és azok hálózatba vannak kötve, akkor nem kell minden géphez nyomtatót kapcsolni.

Amennyiben a könyvtáron belül helyi hálózatban akarjuk működtetni a számítógépeket, akkor is több lehetőségünk van ennek kivitelezéséhez.

Mindenképpen szükséges egy szerver (központi gép a hálózat vezérlésére, irányítására), amelynek kapacitása (memória és winchester tekintetében) nagyobb, mint a fent leírt konfiguráció. Hálózat esetén a munkaállomások winchestere 40 MB-nál általában nem kell nagyobb legyen, sőt sokszor winchester nélküli gép is megfelelő, memóriájuk azonban 1 vagy 2 MB mindenképpen legyen. A munkaállomásokba ilyenkor hálózati kártyát kell építeni (ETHERNET). Hálózati szoftver a jól ismert NOVELL, amely meglehetősen drága (100 ezer Ft felett van az ára), kisebb hálózatokhoz újabban létezik a NetWare Lite szoftver, ami megfizethető ár - még a tizedébe sem kerül a NOVELL hálózati szoftvernek - egy könyvtár számára is.

Célszerű szünetmentes áramforrásról is gondoskodni.

Az országos hálózaton keresztül elérhető könyvtárak, információs intézmények lekérdezéséhez az X.25-ös modem beszerzése szükséges. Gyakori megoldás, amikor a lokális hálózatot kapcsolják speciális terminállal (gateway) az X.25-ös vonalra, hogy minden munkaállomás használhassa a szolgáltatást.

Ha helyi adatbázist építünk, akkor komolyan kell venni az adatbázis rendszeres mentését. Rendszeresen floppyra, winchesterre vagy streamerre.

Újabban egyre jobban hódít a CD-ROM használata a könyvtárakban. A lézerlemez olvasó egysége lehet a számítógéphez külön csatlakoztatható berendezés, de beszerezhető a gépbe beépíthető CD-ROM leolvasó egység is, melyet később is beszerezhetünk.

Nem szabad elfeledkezni az üzemeltetési költségekről (floppy lemezek, leporello vagy normál irodai papír, nyomtató szalag, illetve kazetta, karbantartás, alkatrészecskék cseréje, a klaviatúra viszonylagos gyors elhasználódása, az országos hálózat használata esetén a postai díj stb.) sem, hiszen ezek a kiadások folyamatosan terhelik a havi költségvetésünket.

Irodalom

1. KOKAS Károly: Új, integrált könyvtári rendszerek a hazai piacon. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. 39.évf. 1992. 7-8.sz. 311-332.p.
2. TOLNAI György: A hazai könyvtárgépesítés a megváltozott világban. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. 39.évf. 1992. 7-8.sz. 303-309.p.

3. UNGVÁRY Rudolf: A Magyarországon beszerezhető mikroszámítógépes könyvtári, dokumentációs és információkereső rendszerek. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. 33.évf. 1986. 5-6-7.sz.
4. FEJŐS László: Az Országos Széchényi Könyvtár bemutatóján szerepelt könyvtári számítógépes programok ismertetése. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. 38.évf. 1991. 5-6.sz.
5. Application of minicomputers and microcomputers to information handling. Paris, UNESCO, 1981.
6. BAKONYI Géza – KOKAS Károly: Micro-Isis, vagy Textar? = Könyvtári Figyelő. 37.évf. 1991. 2.sz. 219-224.p.
7. ALFÖLDINÉ DÁN Gabriella – DEMMLER Walterné: HungALIS – A Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárának automatizált könyvtári rendszere. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. 38.évf. 1991. 9-10.sz. 388.p.
8. NAGY Anna: DrLib „komplex” könyvtári szoftver. Összehasonlító elemzés és szakvélemény. Budapest, 1992. (belső használatra)

Mellékletek

Micro-ISIS

2.3 (3.0) verzió

Szöveges adatbázis-kezelő rendszer

Alkalmazás: szöveges adatbázis-kezelő

Készítő: ENSZ UNESCO

Forgalmazó: MTA SZTAKI

Ajánlott konfiguráció: IBM XT/AT, 640 Kbyte RAM, monokróm vagy színes monitor, mátrix- vagy lézernyomtató, fix lemezegység

Programnyelv: ISIS-Pascal

Ár: Az angol változatot az UNESCO és a magyar forgalmazó ingyenesen bocsátja rendelkezésre. A magyar változatért fizetni kell.

Dokumentáció: Felhasználói kézikönyv az INFOTÉKA sorozatban

Elkészítés éve: 1989.

Programismertető:

A program könyvtári célokra készült, felhasználva a nagygépre világszerte sikerrel alkalmazott ISIS program tapasztalatait.

Adattárolás: A program a könyvtári igényeknek megfelelően változó hosszúságú mezőket kezel. Egy mező lehet opcionális, ismételhető, és almezőkből is állhat. Egy adatbázis több, mint 16 millió rekordot tartalmazhat. Többnyelvű menü és üzenetrendszere van, a főmenüből indíthatók a különböző szolgáltatások. Többfelhasználós környezetben is dolgozik mind az adatbevitel

(3.0), mind a keresés során, de minden felhasználónak saját munkaterületet kell kialakítani.

Rendszerfunkciók:

- a kívánt adatelemeket tartalmazó adatbázisok definiálása,
- meglévő (definiált) adatbázisba új rekordok bevitel,
- létező rekordok módosítása, javítása vagy törlése,
- az adatbázis tartalmának visszakeresése,
- rekordok vagy rekordrészek megjelenítése az igényeknek megfelelően egy hatékony, és kiterjedt formátumnyelv segítségével,
- rekordok négyesintű rendezése tetszőleges sorrendbe, a rendezéshez speciális rendezési kódtáblázat készíthető,
- részleges vagy teljes katalógusok és/vagy mutatók kinyomtatása,
- speciális alkalmazások kidolgozása az ISIS Pascal programnyelv segítségével

A felhasználói szolgáltatások (amelyek létező adatbázisokon végeznek műveleteket) csak az ISIS alapvető működésének ismeretét tételezik fel. A rendszerszolgáltatások (amelyek lehetővé teszik az adatbázis-kezelő részére új adatbázisok definiálását, valamint különböző rendszerfeladatok végzését) a rendszer részletes és mély ismeretét és némi programozói tudást követelnek.

Keresés: A kereshető elemeket a felhasználó szabadon definiálhatja egy mezőkiválasztó táblázatban a mezőhöz használandó indexelési

technikával együtt. Négy indexelési eljárás alkalmazható. Létrehozható egy ANY fájl az egymással kapcsolatban álló fogalmak együttes vissza-keresésének megkönnyítésére, és tiltott szavak fájlja a rendezés során: a figyelmen kívül hagyandó szavak számára.

Adatcsere-lehetőség: szabványos ISO 2709 formátum szerint; ha szükséges, a mező hívójelének és tartalmának átalakítására is van mód.

Nagyon fejlett és jól használható output formátummal rendelkezik.

A rendszer jellemzői, korlátai:

Maximális rekordhossz: 8000 karakter

A mezők maximális száma egy rekordban: 200

A mezőkiválasztó tábla (a kereshető elemek meghatározására szolgál) sorainak maximális száma: 200

Cikkek a Micro-ISIS alkalmazásáról:

ERDEINÉ TÖRÖCSIK Katalin – FEKETE Tamás: Micro-ISIS alkalmazások. = Könyvtári Figyelő. 35.évf. 1989. 2.sz. 151-171.p.

NOVÁK István: Kísérletek egy Micro-ISIS adatbázis olvasói online katalógusként való használására. = Könyvtári Figyelő. 35.évf. 1989. 2.sz. 173-182.p.

NAGY Zsoltné: A Micro-ISIS alkalmazása az OSZK-ban: ISSN adatbázis. = Könyvtári Figyelő. 35.évf. 1989. 4.sz. 348-360. p.

ALFÖLDINÉ DÁN Gabriella - DEMMLER Walterné: HungALIS. Automatizált könyvtári információs rendszer. = Könyvtári Figyelő. 37.évf. 1991. 1.sz. 15-22.p.

Kokas Károly: PRESSDOK - Micro-ISIS kumulációban. Felhasználói tapasztalatok a szegedi Egyetemi Könyvtárban. = Könyvtári Figyelő. 37.évf. 1991. 1.sz. 23-26.p.

TAR Katalin - NOVÁK István: A tárgyi besorolási adatok egy-egyesítése egy online cikk-katalógusban és a nyomtatott változatok tárgyszóindexeiben. = Könyvtári Figyelő. 38.évf. 1992. 1.sz. 59-65.p.

PCLIB 2.0

Integrált könyvtári rendszer

Alkalmazás: a könyvtári munka komplex automatizálása

Készítők: Tóth Ferenc (TELEINFOTÉKA Kft.), Nagy László (Debreceni Agrártudományi Egyetem Egyetemi Könyvtár), Tankó István (Kossuth Lajos Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár)

Forgalmazó: TELEINFOTÉKA Kft., Budapest, I. Gyorskocsi u. 5-7. Tel.: (1)-202-2522/349
Debreceni Agrártudományi Egyetem (DATE) Egyetemi Könyvtár, Debrecen Böszörményi u. 138. Tel.: (52)-17-888/255

Ajánlott konfiguráció: A teljes rendszerhez Novell NetWork (IBM PC) lokális hálózat, IBM PC egyedi gépek (a rendszer bevezetéséhez, megtanulásához és az adatrögzítéshez). A KARDEX-rendszer egy gépen is hatékonyan üzemeltethető.

Programnyelv: dBASE IV; ISIS 3.0; Clipper 5.0; ISIS-Pascal; Turbo-Pascal

Ár:

- PCLIB 2.0 (alaprendszer) 100.000 Ft;
  - KARDEX (periodikakezelés) 50.000 Ft;
  - oktatás, szaktanácsadás a DATE EK-ban egyedi szerződés alapján (témák: a rendszer bevezetése, használata; munka-, szolgáltatás- és hálózatszervezés; adatvédelem; konfiguráció-összeállítás). Ajánlott időtartam min. két nap (péntek, szombat). Irányár: 4000 Ft/fő/nap + az igény szerint szállás és étkezés költsége;
  - helyszíni installálás, tanácsadás: 15000 Ft/fő/nap + szállásköltség;
- Az árak az ÁFA-t nem tartalmazzák! (+25%)

Dokumentáció: a rendszerhez üzemeltetési dokumentáció készült.

Elkészítés éve: 1991

Programismertető:

A könyvtári menedzsment-rész funkciói: deziderálás, megrendelés, érkeztetés, felszerelés, kölcsönzés.

Minden funkcióhoz tartoznak adatbeviteli, adatmódosítási, nyomtatási és statisztika-készítési lehetőségek. A statisztikák mindig az éppen aktuális állapotot tükrözik egy-egy állományra vagy egy állomány adott részére vonatkoztatva. Olyan jellegű nyomtatás, mint például a megrendelés vagy az értesítés, mindig A/4-es lapra készül olyan szerkezetben, hogy a postázandókat ablakos borítékba lehet tenni. A keresési megoldás jobbról csonkolt szórészlet-keresést egyaránt lehetővé tesz.

A tematikus résznek nevezett funkciók az UNESCO által forgalmazott és eléggé elterjedt Micro-ISIS adatbázis-kezelő 3.0-ás verziójára épülnek. Ezzel az eszközzel készültek el a

- tematikus keresés,
- címléírás,
- témafigyelés (SDI) funkciók.

A legfeljebb tíz dedikált felhasználó tevékenységi körét a rendszergazda online módon tudja változtatni.

A PCLIB 2.0-hoz kifejlesztett speciális ISIS-funkciók a sokak által ismert és használt PCLIB 1.5 verzió továbbfejlesztései. A PCLIB 2.0 teljes hardver igénye már beruházás-szintű. Vonalkódos, többfelhasználós, teljes és nagyon összetett, milliós állományok és nagy forgalom lebonyolítására is alkalmas.

Az új címléírások funkcióval a címléíró új bibliográfiai tételeket tud létrehozni, addig gyűjtve az új tételeket, amíg a rendszergazda nem aktualizálja az adatbázist. Az aktualizálásig csak itt érhetők el az új tételek, utána a többi tételhez hasonlóan lehet visszakeresni őket. A mű azonosítójának segítségével lehet az új címléírásokat egy már létező címléíráshoz hozzárendelni, ez nem feltétlenül kötelező.

A katalógus és/vagy kölcsönzés kártyák nyomtatása előtt kiválasztható, hogy közvetlenül nyomtatóra vagy egy fájlba írjuk.

A témafigyelés (SDI) első lépéseként össze kell gyűjteni a megrendelőket és azokat a témákat, amelyeket figyelni szeretnénk. A profilokat a megrendelő neve és munkahelye szerint csoportosítva lehet bevinni és visszakeresni. A témafigyelés futtatása mindig a futtatástól futtatásig bekerült tételekre vonatkozik, ennek megfelelően nem alkalmas retrospektív szolgáltatásra. Az eredményeket is profilonként csoportosítva lehet megtekinteni, illetve kinyomtatni. Az SDI eredményről tételes lista, a találatokról személyre szóló összesítő készül.

Egyéb szolgáltatások

PCLIB Hírek – ezzel a funkcióval lehet a keresőknek a rendszergazda által szerkeszthető PCLIB újságot elolvasni.

Rendszergazda funkciók – ezekkel a funkciókkal lehet a rendszer működéséhez szükséges háttérparamétereket módosítani.

Felhasználók adatai / jogosultságai – ezzel a funkcióval lehet a tíz dedikált és egyes felhasználó-csoportok ISIS-beli jogait beállítani.

Napi üzemeltetés – a rendszergazda joga és feladata, hogy a rendszer leállítása után minden nap a menedzsment-részben található kimentés funkció lefutását követően a művek adatait betöltse az ISIS-be. A program az összes karbantartási tevékenységet végrehajtja.

ISIS-táblázatok módosítása – a karaktertáblázatok kényelmes módosítását teszik lehetővé ezek a programok. A táblázatok módosítása után teljes invertálás szükséges.

Referencia és további információ:

DATE Egyetemi Könyvtár – teljes rendszer

TELEINFOTÉKA Kft. – PCLIB 2.0

KLTE Egyetemi Könyvtár – KARDEX-rendszer

(Tankó István (52)-16-666/183)

Továbbfejlesztés: egyelőre nincs

DrLib

Integrált könyvtári rendszer

Alkalmazás: Online katalógus, SDI-szolgáltatás, kölcsönzés, bibliográfia-szerkesztés, katalóguscédula-előállítás

Készítő: VIXEN Számítástechnikai Kft.

Forgalmazó: VIXEN Számítástechnikai Kft. 1245. Bp., Pf. 1115 Tel.: 182-1182

Ajánlott konfiguráció: IBM 386 (486) AT legalább 1 MB memóriával, legalább 120 MB Winchesterrel mint szerver, IBM 386 AT-k 1MB memóriával mint munkahelyek, 3.3 DOS, Novell 3.11 hálózat (Ethernet), EGA monitorok, lézernyomtató

Programnyelv: Clipper, Assembler, Micro-ISIS-PASCAL, BASIC

Az első verzió éve: 1991

Ár: Modulonként vásárolható, minden modul ára termékárból (+ 25% ÁFA) és adaptálási árból (0% ÁFA) áll. A komplett modulcsomag ára 500 ezer Ft termékár + 200 ezer Ft adaptálási ár.

Dokumentáció: Mintegy 30 oldal közepes minőségű dokumentáció

Programismertető:

A felhasználó számára a rendszer, illetve az alkalmazás helyi adaptációja nem módosítható. Az adott könyvtár esetleges funkciómódosulásai csak a fejlesztők közreműködésével történhetnek.

Az *adatbázis-kezelőtől* elkülönítve, önálló modulként működik az adatbeviteli rész és a kölcsönzés. Az adatbeviteli részhez az SDI-szolgáltatás kapcsolódik. A rekordok az SDI futtatás után kerülnek áttöltésre a Micro-ISIS-be, indexeléssel egybekötve. Az adatbázishoz a bibliográfiai feldolgozás, a tartalmi visszakeresés és az SDI-szolgáltatás kapcsolódik.

A *rekordkép* flexibilisen kialakítható változó hosszúságú mezőkkel. A rekordkép kialakítása az adaptáció része.

A DrLib-ben a bibliográfiai, tartalmi feldolgozás (katalogizálás) és a példányadatok rögzítése egy munkafolyamatban történik. A bibliográfiai adatok, valamint a példányadatok külön-külön rekordban kerülnek rögzítésre.

A DrLib dokumentumtípusonként eltérő *adatbeviteli lapokat* használ. Az egyes dokumentum-

típusok más-más adatelemekkel írhatók le, eltérő szabályok szerint. A DrLib nem használ az adatbevitelnél segédleteket (authority stb.).

A programban a dokumentumok *tartalmi feldolgozására* ETO-jelzetek és tárgyszavak egyaránt használhatók. Beépített, az adatbevitel során közvetlenül elérhető teaurusz/tárgyszókészlet nem áll rendelkezésre.

Témafigyelési alrendszere az adatbeviteli modulban átmenetileg tárolt bibliográfiai rekordokat vizsgálja, a törzsállományban tárolt felhasználókhöz (olvasó) tartozó keresőprofilokkal veti össze. A keresőprofilokat egy külön fájlban tárolva, a felhasználók személyi adatait tartalmazó rekordhoz kapcsolva működik a rendszer. Mind az olvasók adatai, mind a profilok módosíthatók, törölhetők. Az SDI futtatás eredménye megjeleníthető olvasónként, névvel, címmel ellátott listaként fájlba menthető, majd innen nyomtatható.

Online keresés az adatok ISIS-be való áttöltése után történik. Keresési eszközök: keresőkulcs kiválasztása az indexből, Boole-operátorok használata, parancsnyelvi, szabad szöveges keresés, stb.

A DrLib *bibliográfiák készítését* magas színvonalon támogatja. A kiadványkészítő az adaptáláskor meghatározott szerkezetű, és ugyanekkor definiált mutatókkal ellátott bibliográfiákat (pl. szakirodalmi tájékoztató, gyarapodási jegyzék) készítő szoftver. A bibliográfiai tételek bevitelkor kell gondoskodni arról, hogy a kiadvány mely részébe (cikkelyébe) kerüljön a tétel. A program tetszőleges szerkezetű, retrospektív bibliográfia szerkesztésére is felhasználható.

Katalóguscédula nagyon jó minőségben készíthető a programmal lézernyomtatón, elfogadható minőségben tús nyomtatón. A DrLib katalóguscédula-előállító moduljának sajátossága az „aláhúzott” és „aláhúzatlan” cédula előállítása.

Az *export-import műveletek* végzése során a DrLib az ISO 2709 szabványos nemzetközi adatcsere szerkezetet alkalmazza.

A felhasználó több *megjelenítési formátum* között választhat. A találati halmaz lista (böngésző) formátumban jelenik meg a képernyőn, rövid leírás (szerző, cím, megjelenés, raktári szám, lelőhely, státusz, stb.) majd kiválasztás után a teljes bibliográfiai rekord megtekinthető. A találati halmazokban további keresés folytatható.

A *kölcsönzési állomány* visszakereshető olvasók (ki, mivel tartozik), dokumentumok (adott

dokumentum kinél van, meddig), idő (kölcsonzés ideje, lejárat dátuma) szerint. A rendszer módot ad az előjegyzésre, ha nincs kölcsönözhető példány. Az előjegyzés után a rendszer figyeli a visszaérkezést, a gyarapítás állománybavételi részét, és jelzi, hogy ki kapjon értesítést, azonnal nyomtatható formában. Rendszeres időközönként a késedelmes olvasók kiválogatására és felszóltók nyomtatására van mód.

A DrLib keretrendszer, amely az adott adaptációban szereplő modulokat egy főmenü segítségével aktivizálja. A főmenü ezen belül rugalmasan alakítható ki, vagyis elérhető, hogy azokon a terminálokon, melyek az olvasói térben vannak elhelyezve, a program bejelentkezésekor csak a Micro-ISIS-es keresőrendszer legyen elérhető. A Micro-ISIS-en belül az adatmódosítás elleni védelem Micro-ISIS-eszközökkel oldható meg.

A fejlesztés irányai:

A DrLib valójában a Micro-ISIS adatbázis-kezelő köré épített integrált modulokból álló rendszer. A fejlesztés az adatbeviteli támogatást (rekordmásolás, a skeletonok és az authority-jellegű szolgáltatások) célozza. A DrLib továbbfejlesztésének következő szakasza az osztályozás további támogatása lesz.

Az továbbfejlesztett változatokat díjmentesen szállítják a korábbi vásárlók részére.

Referencia:

Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum
MÁV Fejlesztési és Kísérleti Intézet Könyvtára
Egri Főegyházmegyei Könyvtár
Magyar Képzőművészeti Főiskola Könyvtára
KTI Könyvtára

TEXTAR

Integrált könyvtári rendszer

Alkalmazás: online katalógus

Készítő: INFOKER Kísszövetkezet

Forgalmazó: INFOKER Kísszövetkezet Bp., Renczky u. 3. tel.: 138-4933/11 v. 23

Ajánlott konfiguráció: IBM AT 386, VGA monitor, EPSON FX 850/1050 tip. mátrix-, illetve HP Laserjet II típusú lézernyomtató, de ennél kisebb konfigurációjú gépen is működtethető

Programnyelv: Turbo-Pascal

Ár: 200 ezer Ft

Dokumentáció: online help, ami kinyomtatható

Programismertető:

Adattárolás: A TEXTAR nagyméretű adatállományok hatékony kezelésére alkalmas. Adatbevitelkor az indexek is azonnal karbantartottak. A teljes ékezetes magyar karakterkészlet használatát biztosítja, az indexbe soroláskor a betűrende-

zés és nem az ASCII kódok szerinti rendezés szempontjai érvényesülnek.

Bibliográfia-készítés: Kiadványok, bibliográfiák a könyvtári rendezési szabvány összes előírását figyelembe véve készülnek. Az indexbejegyzések betűrendbe sorolási szabályát – a karakterek sorrendjét – a felhasználó által készített táblázat adja meg.

A TEXTAR-program az adatok egyidejű bevitelét, módosítását, törlését nem támogatja több munkahely esetén, de a keresést igen.

Részállományok (egy lehetséges alkalmazás):

- időszaki kiadvány
- monográfia
- többkötetes mű
- testület +
- sorozat +
- személy (szerző, szerkesztő stb.) +
- tárgyszó +
- földrajzi név +

A +-szal jelölt adatállományok ún. segédállományok (authority-file), amelyek adatait a katalógizálás során csak egyszer kell bevinni. Ezekben

az állományokban az egységesített névváltozatok szerepelnek, tehát besorolási adatként használhatók. A kapcsolódó rekordszerkezettel lehetőség nyílik az MSZ 3424 sz. szabványcsalád szerinti egy- vagy többlépcsős dokumentumleírásra.

Az egyes dokumentumfajták leírására szolgáló rekordok tartalmazhatnak:

- bibliográfiai adatokat (egyszerűsített vagy teljes bibliográfiai leírás: a bibliográfiai leírás adatcsoportjait mindig a keresési és a megjelenítési szempontok figyelembevételével célszerű adatelemekre bontani)
- besorolási adatokat (egységesített névalakok, utalók)
- visszakeresésre szolgáló egyéb adatokat (pl. nyelvkód, tárgyszavak, földrajzi meghatározás)
- a könyvtári munkához és nyilvántartáshoz szükséges adatokat.

A TEXTAR-program 7.0-s változata már lehetővé teszi az adatbázisból közvetlenül nyomtatható katalóguscédulák, egyszerűbb szerkezetű bibliográfiák, gyarapodási jegyzékek előállítását.

Adatbevitel: A TEXTAR-programmal az adatbevitel könnyű és gyors. A katalogizálást és a besorolási adatok hozzárendelését, illetve a besorolási adatok képzését egy lépésben lehet végezni. Lehetőség van adatátételésre egyik mezőből a másikba vagy másik bibliográfiai tételbe.

Keresés: Lehetőség van keresések összekapcsolására és összetett keresésre egy indexfájlban belül is egy lépésben, továbbá az indexből

indított, automatikusan létrehozott kérdések végrehajtására. Az indexablakban a + (vagy), \ (de nem) és * (és) jelekkel tudunk válogatni, és keresőkifejezést beemelni, egyidőben létrehozva közöttük a megfelelő műveleti kapcsolatot. A kapcsolódó adatállományokra való közvetlen rákérdezési és azonnali megjelenítési lehetőség nagyban meggyorsítja a keresést. Lehetőség van – szükség szerint – több kereső, beviteli, megjelenítési és rendezési formátum létrehozására.

Továbbfejlesztés:

A TEXTAR-program kidolgozója a programot használó könyvtárak igényei alapján megkezdte a program hálózatos változatának, a TEXTLIB-nek a kifejlesztését. A hálózatos integrált könyvtári rendszer magába foglalja a deziderálástól a kölcsönzésig a könyvtári munkafolyamatokat. A program a TEXTAR-ral épített adatbázisok adatait fel tudja használni, más rendszerekkel pedig az ISO 2709 szabványos csereformátum szerinti szerkezetben és MARC formátumban kommunikál.

Referencia:

*Budapesti Tanítóképző Főiskola Könyvtára
FSZEK*

*KSH Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat
Országgyűlési Könyvtár
Találmányi Hivatal
TUNGSRAM Könyvtár*

IBAS IV BIBLIO

Integrált könyvtári rendszer

Alkalmazás: bibliográfiai feldolgozás, szerzeményezés, kölcsönzés

Készítő: C.I.S. GmbH Hamburg-Wien-Detmold
Forgalmazó: CentroCom Kft., Ferdinand Sieber
ügyvezető Ig. 1076 Budapest, Thököly u. 18.
Tel.: 142-5397

Ajánlott konfiguráció:

Az egy munkahelyes változat: IBM PC-XT/AT 640 kb RAM, az adatmennyiségtől függő tárolókapacitású Winchester.

A több munkahelyes: AT x86-os szerver és a munkaállomások mint fent. Több tízezer rekordos állományok esetén ajánlott az AT 386-os kategória. A több munkahelyes változatnál a hálózat bármilyen „NETBIOS”-kompatibilis PC-s hálózat lehet, nem csak NOVELL. Nyomtató igény szerint.
(Vonalkódos kölcsönzéshez természetesen

megfelelő olvasóceruzák vagy szkennerek szükségesegek.)

Programnyelv: Turbo C, illetve az IBAS IV, mint alkalmazásgenerátor támogatása a módosításoknál.

Ár: moduloktól és a vásárolt munkahelyek számától függő. Egy munkahelyre csak feldolgozással kb. 210 ezer Ft, egy teljes változat egy munkahelyre kb. 350 ezer Ft. Hat állomásos hálózat két-két feldolgozó, szerzeményező és kölcsönző munkahellyel kb. 600 ezer Ft. (A forint ár az árfolyamváltozás függvénye.)

Dokumentáció: 60 oldalas, képernyőképekkel illusztrált segédkönyv, a programban elhelyezett 150 képernyő terjedelmű helyzetérzékeny (online) segédképernyő („HELP”); kétnapos oktatás is benne foglaltatik az árban.

Elkészítés éve: 1991 (a magyar változat az Országos Idegennyelvű Könyvtárban)

Adattárolás: Belső relációs adatbázisokat épít és kezel a program, mely kívülről egyetlen adatfájlként jelentkezik.

A BIBLIO a következő adatbázisokat tartalmazza:

- címek
- szerzeményezési adatok
- sorozatok
- költséghegyek
- személyek
- szállítók
- testületek
- számlák
- kiadók
- olvasók
- tárgyszavak
- helyek
- példányok
- paraméterek

Programismertető:

Funkciók:

- általános katalógus (OPAC): keresés a katalógusban cím, szerző, tárgyszó szerint, előjegyzési lehetőség;
- monografikus-többkötetes katalógus: keresés a bibliográfiai tétel minden fontosabb adata szerint, módosítás és új adatok beviteli lehetősége, katalóguscédulák nyomtatása;
- sorozati katalógus: mint az előző, de a sorozati főlapoknak megfelelő adatokra kereshetünk, illetve újakat vehetünk fel;

- olvasói nyilvántartás: olvasók adatainak visszakeresése, bármely bevitt mező alapján, új olvasó felvétele, kiléptettek törlése;
- példánykeresés: közvetlen példánykeresés példányadatok (raktári jelzet, leltári szám, vonalkódszám) alapján;
- kölcsönzés: olvasók visszakeresése azonosító (vonalkód) alapján, kölcsönzés, hosszabbítás, visszavétel, felszólítások írása, késedelmidj-számítás;
- szállítók nyilvántartása: a szállítók adatainak karbantartása;
- állománybavétel: a beérkezett dokumentumok állománybavétele;
- rendelési állomány nyomtatása: a rendelni kívánt dokumentumok keresése, válogatása és kinyomtatása;
- költségellenőrzés: a rendelések és számlázott tételek költségeinek kezelése, a költséghegyek karbantartása;
- számlázás: a vásárolt dokumentumok számlázása;
- törzsadatok karbantartása (kiadó, személy, tárgyszó, testület).

Keresés: A kereső űrlapokon a keresésnél általában igényelt mezők szerepelnek, de MINDEN keresés esetén lehetőség van egy ún. „keresőformától független keresésre” váltani, így bármely bevitt adat alapján végezhetünk visszakeresést.

Támogatás: Komolyabb módosítási igény esetén (új adatbázisok, alkalmazások létrehozása stb.), a honosítást végző könyvtár (OIK) segítséget és tájékoztatást ad a munkához.

Továbbfejlesztés: A külön kifejlesztett periodikaérkeztető (kardex) és katalógus-, illetve dokumentációs modulok integrálása folyamatban van. Nem egészen megoldott még a teljes magyar és idegen karakterkészletek szerinti rendezés, de a bevitelnél a program elfogadja a speciális karaktereket.

Referencia:

Országos Idegennyelvű Könyvtár (Bp., V. Molnár u. 11.)

MikroMARC

Integrált könyvtári rendszer

Alkalmazás: online hálózati katalógus, rendelés, állománybavétel, lista- és bibliográfia-készítés.

Készítő: Universitetsbibliothek in Oslo; Staatliche Bibliothekhochschule Oslo.

Forgalmazó: nincs hazai forgalmazó

Ajánlott konfiguráció: standard AT 286-tól Winchesterrel; DOS 3.3- operációs rendszer.

Dokumentáció: rendszerleírás; installációs kézikönyv; felhasználói kézikönyv. Beépített help.

Programismertető:

Önálló, MARC-alapú integrált könyvtári rendszer, mely PC hálózaton lehetővé teszi a könyvtárban található fontosabb feladatok számítógépes támogatását.

Funkciói:

- **adatbázis választás:** az előre definiált adatbázisok közül választhatunk (pl.: könyvek, zeneművek, kották, térképek stb.)
- **katalogizálás:** egyesíti a hagyományos katalógusfunkciókat a leltárkönyvekkel, valamint egyéb csoportosítási lehetőségekkel. Itt írjuk be az általunk igényelt formai adatokat a megfelelő mezőkbe, itt történik az egyes példányok nyilvántartása; a dokumentumok általunk definiált kategóriákba sorolhatók (rendelés alatt levő könyvek, ellenőrzés nélkül feldolgozott könyvek, teljesen kész rekordok, könyvtárközi kölcsönzés alatt lévő könyvek, beszerzési forrás stb.), elláthatók egyéb, a MARC-ból ismert információs kódokkal (ország, nyelv, intellektuális szint, illusztrációk formája, anyagtípus stb.), a kitöltést különféle beépített ellenőrzés segíti.
- **keresés:** történhet az előre definiált indexekből az indexek argumentumának, valamint a keresőkérdésnek a begépelésével, felhasználva a Boole-operátorokat, valamint a csonkolást vagy az intervallumkeresést is, de történhet a katalogizálásra felhasznált űrlap segítségével is. Az eredmény megjelenítésekor választhatunk a MARC, illetve az ISBD formátumok között; az eredményt fájlba ki-nyomtathatjuk.

- **exportálás:** különböző, a gyakorlatban jól használható export-lista formátumok állnak rendelkezésünkre (új beszerzések, megadott időintervallum beszerzései, kategóriák szerinti export stb.), ezek segítségével statisztikák, gyarapodási jegyzékek és egyéb kiadványok is készíthetők.
- **importálás:** csak saját formátumú rekordokat lehet importálni; amennyiben más adatbázisból akarunk MARC rekordokat átvenni, előtte a mezőazonosítókat a megfelelő formára kell hozni. Saját formátumú adatbázisból különböző lehetőségeket kínál (ékezet helyes import, nem konvertált ékezetes import, adatátvétel saját formátumból régi rekordok meghagyásával, régi rekordok felülírásával stb.)
- **lista- és katalóguscédula-készítés:** 7 különböző meghatározott lista (bibliográfiai rekord index nélkül) és bibliográfia (index-szel kiegészített rekord listák) készítési lehetőség: betűrendes, szak szerinti, felnőtt és gyermekirodalom elválasztva, szerző+cím stb. 4 előre definiált katalóguscédula nyomtatási lehetőség közül választhatunk.
- **dokumentumok rendezése** megadott szempontok szerint (pl.: megrendelt dokumentumok; vásárolt, cserélt művek; könyvtárközi kölcsönzésben lévő dokumentumok stb.)
- **adatbázis mentés:** biztonsági másolatok készítésének különböző lehetőségei, az adatbázis újraindexelése

Előnyei:

- Szabványos ISBD és MARC formátumú rekordok készíthetők segítségével, megjelenítéskor, export és importnál a nekünk megfelelő formát választhatjuk.
- Online keresésre használható.
- Használata könnyen elsajátítható. Dokumentációja, Help-rendszere nagyon jó.

Hátrányai:

- Az adatbázisok definiálását a rendszer forgalmazója végzi el a potenciális felhasználóval közösen. A kész adatbázisok szerkezete utólag csak a forgalmazó segítségével módosítható. Az elkészített adatbázisokon formai változtatásokat a felhasználó is bármikor végezhet.

Továbbfejlesztés: folyamatban

Referencia: hazai alkalmazása nincs.

SZIRÉN

Integrált könyvtárkezelő rendszer

Alkalmazás: Leltározás, feldolgozás, visszakeresés, kölcsönzés, bibliográfia-készítés, katalóguscédula-előállítás

Készítő: Mohai Lajos

Forgalmazó: Mohai Lajos, 1148. Budapest, Ke-repesi út 78/cs. Tel.: 183-0023

Ajánlott konfiguráció: IBM XT, illetve 286-386 AT min. 512 kbyte memóriával, 20 MB Winchester, EGA/VGA monitor, Star vagy Epson nyomtató

Programnyelv: C, Princ adatbázis- és képernyőkezelő

Ár: 35 ezer Ft

Dokumentáció: Közel 30 oldalas részletes rendszerismertető, egyes funkcióknál online help-rendszer, demo program

Elkészítés éve: 1991.

Programismertető:

A felhasználó számára a rendszer, illetve az alkalmazás helyi adaptációja nem módosítható. Az adott könyvtár esetleges funkciómódosulásai csak a fejlesztők közreműködésével történhetnek. A program főmenüje a következő lehetőségeket kínálja:

- adatrögzítés, katalóguscédula-készítés, egyebek
- leltározás, listák, statisztikák
- folyamatos betekintés az állományba, vagy relatív keresés
- gyorskereső
- tárgyszólista készítés, szövegszerkesztés
- kölcsönzés
- mentések

Az *adatrögzítés menüpontban* lehetőség van a monografikus és többkötetes művek, folyóiratok monografikus szintű, illetve analitikus leírására, módosítására, törlésére, katalóguscédulák készítésére. Ezen kívül ebben a menüpontban tudjuk elvégezni az állomány tömörítését és egyesítését is, továbbá paraméterek beállítását. Lehetőség van a bevitt dokumentumok többes példányainak előállítására és egyéb dokumen-

tumtípusok definiálására. Itt végezhető el a letét-behelyezés és a visszavételezés is, valamint a selejtezési fájl karbantartása.

A program a könyvtári munka és a feldolgozás kategorizálására törekedve oldja meg az állománykarbantartási és egyéb munkákat. Így lehetővé válik, hogy a könyvtárosok előzetes képzettség nélkül is megtalálják azt a munkafolyamatot, amit végezni akarnak. A hatékony munkát segíti az online help lehetőség, amely azonban lehetne bővebb is.

A *folyamatos betekintés az állományba menüpont* választásakor lehetőség nyílik 15 indexben való keresésre, egyszerre több dokumentumtípusban is, az „és”, „de nem”, „vagy” operátorok segítségével. Csonkoláshoz a „*” és „?” jeleket használhatjuk balról és jobbról is. A keresés során vagy a menüből az indexekben keresünk, vagy ún. gyorskeresést alkalmazva az indexek rövidítéseivel fogalmazunk meg keresőkérdést.

A *leltározás menüpont* tartalmazza a dokumentumokkal kapcsolatos könyvtári adminisztrációs feladatok almenüit. Ezek a következők:

- az állomány nagysága és értéke
- leltározás
- adott szakjelzet szerinti statisztika
- lelőhely szerinti lista
- leltárkönyv készítés
- raktári katalógus készítés
- a selejtezésre szánt dokumentumok jegyzéke
- az eredmények képernyőre vetítése
- az eredmények nyomtatása
- folyóiratkardeks

A *kölcsönzési modul* szintén a főmenüből indítható, lehetőség van azonban önálló használatára is.

A forgalmazó vállalja az esetleges helyi igényeknek megfelelő kisebb változtatások megvalósítását. A program a magyar ékezetes betűket kezeli és jól használja. Hátránya, hogy a szabványos bibliográfiai leírásoknak megfelelő leírások elkészítését a program nem tudja teljesen automatikusan megvalósítani.

Továbbfejlesztése: folyamatban

Referencia:

Csokonai Vitéz Mihály Gimnázium, Csongó
Bencés Gimnázium, Pannonhalma